

BM 2007 İNSANI

GELİŞMİŞLİK

RAPORU

(ÇEVİREN: ERCAN HAN)

**TÜRKİYE KAMU-SEN
ARAŞTIRMA GELİŞTİRME MERKEZİ**

ANKARA

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 2007-2008 İNSANİ GELİŞİMİŞLİK RAPORU

Birleşmiş Milletler (BM) Kalkınma Programı'nın (UNDP) 2007-2008 İnsani Gelişme Raporu, Brezilya ile eşzamanlı olarak Türkiye'de de açıklandı. 350 milyar dolarlık dış ticaret hacimine sahip, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYH) göre dünyanın en büyük 17'nci ekonomisi olan Türkiye 'İnsani gelişmişlik endeksinde 177 ülke arasında 84'üncü sırada yer aldı. Ekonomik büyüklükte dünya 17'nciliğiyle çelişen 'insani gelişmişlikte 84'üncülük' Türkiye'nin daha yolun başlarında olduğunu çok açık ortaya koyuyor.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın İnsani Gelişme Raporu, dünyanın en yoksul ülkeleri ve onların en yoksul vatandaşları başta olmak üzere dünyayı aşağıya doğru bir sarmalın içine hapsedebilecek, milyonlarca insanı yetersiz beslenmeyle, su eksikliğiyle, ekolojik tehditlerle ve geçim kaynaklarının yok olmasıyla karşı karşıya bırakabilecek bir "kırılma noktası"na doğru sürüklendiğine dikkat çekiyor.

Hükümetin hoşnut olmadığı ve kamuoyundan adeta kaçırılan raporda, ülke vatandaşlarının ortalama ömrü, eğitimin ortalama durumu ve gerçek gelir seviyeleri gibi parametreler ölçülmüş.

Ermenistan'ın gerisinde

Her ne kadar Türkiye'nin son beş-altı yılda gösterdiği ekonomik performansla 'endeks'te 92'ncilikten 84'üncülüğe çıkması göz ardı edilemez bir durum olsa da, Türkiye'nin, yoksulluğuyla bilinen Ermenistan'ın bile 'insani gelişmişlik'te gerisinde kalması oldukça düşündürücü. Avrupa Birliği'nin yeni üyesi Polonya'nın 37'nci, komşumuz Yunanistan'ın 24'üncü, rakibimiz Arjantin'in 38'inci, Kazakistan'ın 73'üncü sıradan listeye yine Türkiye'nin önünde girmesi dikkatlerden kaçmıyor. Türkiye'nin bu ülkelerin geri kalmasında okuryazarlık ve eğitime katılım oranlarının nispi düşüklüğü de önemli rol oynuyor. UNDP Türkiye Temsilcisi Mahmud Ayub, 177 ülkeyi ele alan ve 'hayat beklentisi', 'eğitim', 'bilgiye erişim' ve 'gayrisafi milli hasıla'yı kriter olarak ele alan endekste Türkiye'nin durumuna dikkat çekti.

Raporda Türkiye 84. sırada

İNSANİ Kalkınma Endeksi'nde Türkiye, 177 ülke içinde 84. sırada bulunuyor. İnsani Gelişme Endeksi'nde Türkiye, Saint Lucia, Kolombiya, Ukrayna, Samoa Adaları, Tayland, Dominik, Çin, Ermenistan, İsrail, Yunanistan, Slovenya, Kıbrıs, Arjantin, Şili, Slovakya, Litvanya, Estonya, Letonya, Tonga, Trinidad-Tobago, Romanya, Makedonya ve Brezilya'nın arkasında yer aldı.

Ayub tarafından açıklanan 'İnsani Gelişme Raporu'ndaki BM Yıllık Endeksi'nde İzlanda başı çekiyor. Ülkelerin ortalama ömür, eğitim ve ayarlanmış gerçek gelir alanlarındaki seviyelerini ölçen İnsani Gelişme Endeksi'nde Türkiye 177 ülke ve alan içinde 84. sırada bulunuyor. Endeksin, insani kalkınmada kısa vadeli bir süreci değerlendirmeyi amaçlamadığı ve göstergelerinden bazılarının kısa vadeli politika değişikliklerine karşılık gelmediği de raporda vurgulanan unsurlar arasında. Rapora göre, Türkiye'nin temel insani kalkınma göstergelerindeki ilerleme son 15 yılda tutarlı kaldı. Ülke 1990 ve 2005 arasında taban göstergelerin tümünde ilerleme gösterdi ve bu süre içinde ortalama ömür yaklaşık yedi yıl arttı. Kişi başına düşen yurtiçi hasıla ise üçte biri geçen oranda arttı.

Türkiye OECD'de son sırada

Benzer insani gelişim endeksi değerlerine sahip, coğrafi olarak da yakın üç ülkenin uzun dönemli gelişimlerini birbirleriyle karşılaştırmanın yararlı olacağını ifade edildiği raporda, bu çerçevede Türkiye, Ürdün ve Lübnan'ın 1990'da benzer insani gelişim endeksi değerlerine sahip olduğu açıklandı. Bu üç ülkedeki değerler 1990 ile 2005 arasında artış gösterirken, Türkiye diğer iki ülkeye göre biraz daha iyi bir performans gösterdi. Raporda bunun, insani gelişim endeksi değer göstergelerindeki artışın sonucu olduğu ve ayrıca insani gelişimdeki gerçek ve devamlı ilerlemenin bir işareti niteliği taşıdığı kaydedildi. Halen Türkiye'nin 2005'teki 0.775 oranındaki insani gelişim endeksi değeri, OECD ülkelerinin 0.916 oranındaki bölgesel ortalamasının altında. Bu oran, bütün gelişmekte olan ülkelerdeki 0.691 orandan ve orta düzeyde insani gelişim endeksi değerine sahip ülkelerdeki 0.698 oranından ise yüksek. Rapora göre Türkiye, insani gelişim endeksi değeri oranında OECD bölgesi içinde son sırada. Türkiye'de, ortalama yaşam süresi raporda 2005 yılı için 71.4 olarak belirlenirken, 15 yaşın üzerindeki için okuma-yazma oranı yüzde 87.4, kişi başına düşen gayri safi milli hasıla ise 8 bin 407 dolar olarak tespit edildi.

Norveç yerine İzlanda

Norveç'in son altı yıldır listenin başında yer aldığı belirtilen raporda, sıralamadaki bu değişikliğin, yeni ortalama yaşam süresi ve kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla tahminlerinden kaynaklandığı belirtiliyor. İlk kez 1990'ın İnsani gelişme raporu'nda tanıtılan İnsani gelişme endeksi, BM ortaklarından ve resmi kaynaklardan en son verilere dayanılarak, ortalama yaşam süresi, yetişkinlerde okuryazarlık, ilköğretim, ortaöğretim ve üst öğretime kayıt ve gelir düzeyleri incelenerek hazırlanıyor.

Ölçümler, ülkelerin sunduğu verilere dayanıyor ve Endeks düzenli olarak yeniden uyarlanıyor. '2007 İnsani gelişme endeksi', Çin'in özel yönetim bölgesi olan Hong Kong ve işgal altındaki Filistin toprakları dahil olmak üzere 175 BM üye ülkesinin 2005 istatistiklerini değerlendiriyor. Bu yılki İnsani Gelişme Endeksi sıralaması, aralarında Afganistan, Irak ve Somali gibi 17 BM üyesi ülkeyi yetersiz güvenilir veri eksikliği sebebiyle içermiyor. Tümü Afrika'nın güneyinde bulunan yirmi iki ülke 'düşük insani gelişme' kategorisinde yer alıyor. İnsani Gelişme Endeksi'ne göre, bu ülkelerin onunda, her beş çocuktan ikisi 40 yaşına kadar yaşayamayacak. Endekse göre, bu oran Zambiya'da her iki çocuktan bir çocuğa denk geliyor.

16 ülkede düşüş var

Danimarka ve ABD'de çocukların yüzde 10'unda azı 60 yaşına kadar yaşayamayacak. Brezilya, Çin ve Hindistan dahil olmak üzere birçok ülkede insani gelişmenin son 30 yılda arttığı belirtilen raporda ancak bazı ülkelere gerileme görüldüğü, toplamda 16 ülkenin 'İnsani Gelişme Endeksi'nin 1990 yılına oranla daha düşük olduğu belirtiliyor. UNDP'nin bu raporu 10'dan fazla dile çevriliyor ve 100'den fazla ülkede tanıtılıyor.

1.5 milyar nüfuslu Çin hızlı gidiyor

1.5 milyar insanın yaşadığı Çin Halk Cumhuriyeti'nin son yıllarda önemli bir atağa kalktığı görülüyor. 2000 yılı verileriyle hesaplanan İnsani Gelişmişlik Endeks Değeri'nde Türkiye'nin gerisinde olan Çin son dönemde Türkiye'yi geride bıraktı. Çin'in hızlı gidişinde sağlık ve eğitim alanında attığı önemli adımların payı var. Yüksek İnsani Gelişmişlik düzeyindeki ilk 70 ülkede endeks değerleri sürekli yükseliyor. Orta gelişmişlik düzeyindeki 88 ülkede de benzer bir trend gözleniyor. Ligin dibindeki 27 ülkedeki insanların hayatlarında da son

yıllarda nispi bir iyileşme olduğu söylene bile gelişmiş ve orta gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerle aralarında uçurum var.

Tümü Afrika kıtasında olan bu ülkelerin çoğu iç savaşlarda binlerce eğitimli insanını yitirdi. Hiçbirinde yaşam beklentisi 63'ü geçmiyor. En kötü durumdaki Sierra Leone'de ise insanların yaşam beklentisi yalnızca 41.8 yıl. Bu ülkede okuryazarlık oranı ise yüzde 34.8.

Rakamlar gösteriyor ki gelişmişlik için eğitim şart

İnsani Gelişmişlik Sırası	Yaşam Süresi (Yıl)	Okuryazar Oranı (%)	Üniversiteye Kadar Eğitime Katılanlar	Kişi Başı Milli Gelir (\$-SGP)
1 İzlanda	81,5	99	95,4	36.510
2 Norveç	79,8	99	99,2	41.420
3 Avustralya	80,9	99	100	31.794
4 Kanada	80,3	99	99,2	33.375
5 İrlanda	78,4	99	99,9	35.505
6 İsveç	80,5	99	95,3	32.525
7 İsviçre	81,3	99	85,7	35.633
8 Japonya	82,3	99	85,9	31.267
9 Hollanda	79,2	99	98,4	32.684
10 Fransa	80,2	99	96,5	30.386
12 ABD	77,9	99	93,3	41.890
24 Yunanistan	78,9	96	99,0	23.381
25 Singapur	79,4	92,5	87,3	29.663
26 Kore	77,9	99	96,0	22.029
28 Kıbrıs Rum Kesimi	79,0	96,8	77,6	22.699
37 Polonya	75,2	99	87,2	13.847
38 Arjantin	74,8	97,2	89,7	14.280
51 Küba	78,3	95,7	82,9	12.027
70 Brezilya	71,7	88,6	87,5	8.402
73 Kazakistan	65,9	99,5	93,8	7.857
83 Ermenistan	71,7	99,4	70,8	4.945
84 Türkiye	71,4	87,4	68,7	8.407
94 İran	70,2	82,4	72,8	7.968
98 Azerbaycan	67,1	98,8	67,1	5.016
106 Filistin	72,9	92,4	82,4	-
172 Mozambik	42,8	38,7	52,9	1.242
173 Mali	53,1	24,0	36,7	1.033
174 Nijer	55,8	28,7	22,7	781
175 Gine Bissau	45,8	-	36,7	827
176 Burkina Faso	51,4	23,6	29,3	1.213
177 Sierra Leone	41,8	34,8	44,6	806

İnsani Gelişmişlik Endeksi'nde eğitimin çok büyük ağırlığı var. Okuryazarlık ve üniversiteye kadar eğitime katılanların oranının yüksek olduğu ülkeler satınalma gücü paritesine göre milli gelirlerinin kendilerini 'layık gördüğü' sıranın çok üzerinde yer alıyor. Örneğin ortalama yaşam beklentisininin 77.7 yıl, 15 yaş ve üzeri okuryazarlık oranının yüzde 99.8 ve üniversiteye kadar eğitime katılanların oranının yüzde 87.6 olduğu Küba, sıralama milli gelire göre

yapılıydı 94'üncü olacaktı. Ancak eğitim ve sağlık alanındaki iyi durumu bu ülkeyi 51'inci sıraya getirdi. Yani 'Yüksek İnsani Gelişmişliğe' sahip bir ülke yaptı. Büyük ekonomik sıkıntılar yaşayan ve Türkiye ile sınır kapısı bulunmadığı için dünyadan izole olan Ermenistan için de aynı tez geçerli. Ermenistan milli gelire göre yapılacak sıralamada 103'üncü olacaktı. Ancak eğitim ve sağlık alanındaki iyi durumu bu ülkeyi Türkiye'nin önünde 83'üncü yaptı. Petrol zengini İran da ise tersine bir gelişme görülüyor. Kişi başına milli gelire göre 71'inci sırada bulunan bu ülke yaşam süresinin kısalığı ve üniversiteye kadar eğitime katılanların oranının düşüklüğü yüzünden ancak 94'üncü sırada yer alıyor. Petrol ve doğalgaz zengini Cezayir İnsani Gelişmişlik Ligi'nde 104'üncü sırada yer alıyor. Ancak kişi başına milli gelirine göre 82'nci sırada olması gerekiyordu. Eğitim ve sağlık alanındaki zayıf performansı yüzünden 22 sıra geriye düştü.

Filistin eğitimle yükseldi

Bu konudaki bir diğer önemli örnek ise işgal altındaki Filistin. İnsani Gelişmişlik Endeksi ile ilgili tablolarda bu ülkedeki kişi başına milli gelirle ilgili bir rakam yok. Ancak okur yazar oranının ve üniversiteye kadar olan eğitime katılanların oranının yüksekliği Filistin'i 106'ncı sıraya oturtmuş. Kadına yönelik ayrımcılığın doruğa çıktığı Suudi Arabistan milli gelire göre yapılacak bir sıralamada 42'nci oluyordu. Ancak kadınlarla ilgili alandaki zayıf performansı ve eğitimde de parlak olmayan durumlu bu ülkeyi İnsani Gelişmişlik'te 61'inciliğe indirdi.